

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„НЕОФИТ РИЛСКИ“
БЛАГОЕВГРАД

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ
ФАКУЛТЕТ

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ И ПУБЛИЧЕН МЕНИДЖМЪНТ“

ТОШЕ БЛАГОЙ ПАНОВ

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за получаване
на образователната и научна степен „доктор“**

**ТРАФИКЪТ НА ХОРА СПОРЕД ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ**

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

ПРОФ. Д-Р РУМЕН ВЛАДИМИРОВ

Благоевград, 2014 г.

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ И ПУБЛИЧЕН МЕНИДЖМЪНТ”

ТОШЕ БЛАГОЙ ПАНОВ

**ТРАФИКЪТ НА ХОРА СПОРЕД ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за получаване
на образователна и научна степен „доктор”
по научната специалност 05.05.16. Наказателно право**

**НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
Проф. д-р Румен Владимиров**

**РЕЦЕНЗЕНТИ:
Проф. д-р Иван Сълов
Доц. д-р Юлиана Матеева**

**НАУЧНО ЖУРИ:
Доц. д-р Юлиана Матеева – председател
Проф. д-р Евгения Коцева
Проф. д-р Иван Сълов
Проф. д-р Йордан Айдаров
Проф. д-р Румен Владимиров**

Благоевград, 2014 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от разширен катедрен съвет на катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“ към Правно-историческия факултет на Югозападният Университет „Неофит Рилски“ Благоевград.

Емпиричните изследванията са извършени в Основния съд Скопие I – Скопие, Основния съд Тетово, Основния съд- Щип , Министерството на вътрешните работи на РМ-Скопие – Република Македония и Държавния статистически институт в Скопие

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 05.03.2014 г. От / часа в зала __1__ на Правно-историческия факултет на Югозападният Университет „Неофит Рилски“ Благоевград. Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се на интернет страницата на Югозападният Университет „Неофит Рилски“ Благоевград и в Катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“ към Правно-историческия факултет.

Автор: Тоше Благой Панов

Заглавие: **ТРАФИКЪТ НА ХОРА СПОРЕД ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ**

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1.1. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧЕНИЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Трафикът на хора като организирана престъпна дейност и формите, в които се проявява, привличат любопитството и научния интерес на изследователите не само защото популярно се заявяват като заплаха за социалния порядък, но и защото, бидейки неговата противоположност, крият някои истини за тъмната страна на социалната еволюция.

Тези трудности обуславят предизвикателството, на фона на действащото законодателство, да се подберат и анализират съдебни и прокураторски актове, да се обобщат мненията на съдии, прокурори и адвокати и да се изследват правните въпроси, които трафикът на хора поставя пред законодателя. Това е необходимо, за да се оцени ефективността и да открият тенденциите в развитието на действащата нормативна уредба на държавата, към обективно съществуващите престъпни сдружения и тяхното функциониране при извършване на престъпни деяния за трафикиране на хора. По такъв начин може да се съдейства за усъвършенстване на наказателното законодателство.

Трафикът на хора като част от транснационалната организирана престъпност е актуална тема, а има и редица причини, които показват необходимостта от такова изследване. Без познаване на причините за явлението трафик на хора и кои и какви са жертвите на трафика, не може да си представим успешното протичане на една организирана обществена дейност за намаляване, предотвратяване и премахване на тази форма на транснационална организирана престъпност срещу правата на гражданите. Вероятността за успех ще бъде по-голяма, ако се основава на резултатите от научните изследвания. Когато става дума за акцентите, свързани с важността на труда, преди всичко това се отнася до задължението на държавата за осигуряване на основните права на човека - правото на живот, правото на свобода и правото на сигурност. Следователно, **логично насоката на труда е в намирането на подходящи решения за превенцията на тези престъпления и за създаването на предпоставки за тяхното намаляване до възможния минимум.**

Изследването обхваща динамиката на престъпността от областа на трафика на хора в Република Македония и Република България в периода от 2005 до 2010 г. според статистиката на официалните държавни органи.

Социалното значение на труда се състои в интереса на обществото да се намали и да се предотврати извършването на престъпленията трафик на хора и изобщо деяния срещу свободите и правата на човека и гражданина и да се постави под контрол насилието, с оглед на неговото сериозно намаляване. Това ще даде възможност за хармонизиране на отношенията в обществото, и максимално спазване на приетите и признати правни и морални норми на поведение.

Научното значение на труда се състои в мултидисциплинарно изследване на: несъответствието на законовите решения, с които се уреждат отношенията в сферата на трафика на хора, от една страна и тяхното недостатъчно или превратно практическо прилагане, от друга.

1.2. ПРЕДМЕТ, ЦЕЛ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Предмет на изследването са присъдите на съдилищата, становищата на теорията и на прокурорите, съдиите и адвокатите, в контекста на законите които се отнасят и регулират материята от областа на трафика на хора. **Предмет на изследването е теоретичното и емпиричното** проучване на престъпленията трафик на хора като част от транснационалната организирана престъпност - понятие, същност, феноменология и етиология на тези престъпления; анализ на това явление в международната и вътрешната теория, законодателство и практика; събиране на данни и тяхното обработване и анализ; сравнение и сравнително отразяване, чрез таблици; стремеж за намиране на решения за изграждане на адекватна програма за борба с трафика на хора и предприемане на подходящи и конкретни мерки и действия, които да доведат до глобално и индивидуално регулиране нивото на тази престъпност.

Във връзка с това се разглеждат: престъпността насочена срещу основните права на човека през последните години; функционирането на системата на превенция и за разкриване, ограничаване и предотвратяване на престъпленията трафик на хора от органите на Министерството на вътрешните работи, на държавната прокуратура и на съдилищата; характеристиките на личността на участниците в престъпленията срещу трафика на хора и др.

Вниманието в рамките на изследването, насочено към прилагане на нормите на престъпленията "незаконен трафик на хора" (чл. 418а от МНК) "нелегален трафик на мигранти" (член . 418б от МНК), " участие в организирана група за извършване трафик на хора и контрабанда на мигранти" (чл. 418в от МНК) и "търговия с малолетно лице" (чл. 418г МНК) .

Разгледани са и са анализирани някои от проблемите, произтичащи от закона и от начина на неговото тълкуване, както и проблемите, които възникват при практическото прилагане на някои от разпоредбите в процеса на наказателното производство.

Във връзка с това се разглеждат: престъпленията трафик на хора като част от транснационалната организирана престъпност от 2005-2010 година; функционирането на системата за превенция, за разкриване, ограничаване и предотвратяване на престъпленията от органите на Министерството на вътрешните работи, на държавната

прокуратура и на съдилищата; характеристиките на личността на участниците в престъпленията срещу правата на хората /включително и тези от малцинствата/ и готовността на широката общественост да даде реален принос за намаляване количеството на тези престъпления.

Целите на проведеното изследване могат да бъдат сведени до следните:

- ▀ Идентифициране на проблемите, пред които е изправена съдебната практика при противодействие на явлението трафик на хора, чрез наблюдение върху дейността на основните съдилища в Македония;
- ▀ Получаване на ясна представа за факторите, които влияят върху тези проблеми, чрез провеждане на интервю с основните участници в процеса и обобщаване на тяхното мнение;
- ▀ През призмата на съдебната практика, да се определи дали законовите разпоредби, с които е уредена материята в областта на трафика на хора, трябва да претърпят определени промени;
- ▀ Да се определи дали наложените наказания на извършителите на престъпленията са справедливи, дори и да са в границите, предвидени в наказателния кодекс;
- ▀ Да се определи дали прокурорите по време на процеса не променят обвинението от такова за престъпление трафик на хората, в обвинение за престъплението посредничество към проституция или в трафик на мигранти;
- ▀ Да се определи дали съгласието на жертвата на трафик на хора с цел за експлоатация, предвидени в чл.418а от Наказателния кодекс, се отразява върху отговорността на извършителите и дали съдилищата в такива случаи налагат по-леки наказания;
- ▀ Да се определи дали винаги се установява, че извършителят на престъплението трафик на хора е придобил имотна облага и дали, когато се установи, че е получил незаконна имотна облага, при постановяване на присъдата за извършения трафи, се налага и мярката конфискация на имуществото;
- ▀ Определяне профила на жертвата;
- ▀ Установяване дали жертвите и свидетелите са надеждно защитени;
- ▀ Дали има увеличение на броя на обвиняемите и осъдените лица за престъплението участие в организирана престъпна група и дали се дава приоритет на делата за трафик на малолетно лице и на делата за контрабанда на мигранти;
- ▀ Да се обърне внимание дали има обвинени и осъдени юридически лица, за трафик на хора;
- ▀ Да се определи дали пострадалите са лекувани като жертви на трафик или като част от престъпната верига на трафика;
- ▀ Доколко с предвиждането и налагането на наказанието може да се постигне специално-превантивната и генерално-превантивната цели на наказанието.

Настоящия дисертационен труд има за цел да проучи всички съдебни решения, които са постановени от съдилищата в Република Македония, които се отнасят за престъпленията в областта на трафика на хора и да даде една пълна картина за всички присъди в периода 2005-2010 г. Чрез проучването на така взетите решения и извършените интервюта с анкетирани съдии, прокурори, адвокати за техните становища и мнения във връзка с трафика на хора, авторът се опитва да изложи своето мнение и да препоръча, как и по какъв начин да се намали извършването на тези престъпления. Във връзка с това се дадоха отговори на въпросите дали има нужда от промяна на отделни разпоредби на законите, които уреждат материята, дали има нужда от промяна на наказателната политика на съдилищата за постигане на целта на специалната и генералната превенция спрямо извършителите на престъпленията и спрямо органите на вътрешните работи и другите органи, които отговарят за борбата с тези престъпления.

Дисертацията има основна цел да се насочи вниманието на държавните органи, полицейските, прокурорските съдебните органи, както и на широката общественост към проблемите на противодействието на трафика на хора и на неговата превенция. Изследва се и се отговаря на въпроса, дали полицейските, прокурорските и съдебните органи, освен установяване на причинените общественоопасни последици и способстване за тяхното възстановяване, извършват и превантивна дейност за отстраняване на причините и условията за тези престъпни прояви.

Специални цели на дисертацията са: предлагане на практически модели и организация на държавните органи, съдилищата, държавната прокуратура и Министерството на вътрешните работи, за противодействие и превенция на престъпността срещу трафика на хора; определяне на досегашния принос на тези органи в създаването на оптимални и реални условия за превенция на това престъпление; предлагане на подходящи корекции за нормативното регулиране на свободите и правата на човека и гражданина в съответствие с обективните потребности; критичен преглед на взаимодействието между съдебните органи, прокуратурата и държавната администрация от една и обществото от друга страна и др.

1.3. ОСНОВНА ИДЕЯ И ПРОИЗТИЧАЩИТЕ ОТ НЕЯ ИЗВОДИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Това изследване има основната идея да се докаже, че: в контекста на темата, са налице специфични периоди на преход, както в световен мащаб, така и в национален; на базата на плурализма на собствеността и политическия живот, се поражда и правен вакуум, който повишава престъпността във всички области на обществения живот, т.е. става дума за увеличаващо се застрашаване на хората и имуществото във връзка с трафика на хора, като част от транснационалната организирана престъпност.

1.4. МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОД НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изследването на практическите проблеми на трафика на хора в Македония се извърши чрез провеждане на интервюта с основните участници в процеса в структурите на съдилищата, държавните прокуратури и органите на вътрешните работи в градовете Скопие и Тетово и Щип.

За реализация на тези интервюта бяха изготвени въпросници със стандартизирано съдържание и съобразени към нуждите за наблюдение на многогодишни трайни явления, което е много показателно за делата на първа инстанция. По тези въпросници становища дадоха 10 съдии, 8 прокурори, 12 адвокати-защитаващи обвиняеми, 2 адвокати повереници на жертви и 5 лица от МВР, или общият брой на интервюираните е 37 лица

Темата е разработена теоретично и емпирично, като стремежът е бил, където и колкото е възможно тези подходи да се обединяват. Материалите, използвани в труда, могат да се разграничат и обособят в две групи: **Първата група представлява теоретичната основа на разглежданото явление** и се състои от използвани възгледи и мнения на теоретици и учени, които се занимават със съответните въпроси в рамките на определени теории, учения и становища. Техните имена и научни трудове се съдържат в списъка с цитираната и консултираната литература. **Втората група представлява емпиричен материал,** който включва информация, отчети, документи и положителни разпоредби, отнасящи се до темата. Към това се добавят и други аналитични материали и статистически данни и документи на органите на вътрешните работи, държавната прокуратура и съдилищата. Използвани са и емпирични данни, изследователски резултати и заключения на някои научни институции. Използвани са също и официалните данни на Държавния статистически институт.

Трябва да се отбележи, че при разработване на дисертационния труд са използвани с различни акценти всички възможни методи на анализ и изследване, включително и този от общото към особеното и частното.

1.5. ЗАГЛАВИЕ, СТРУКТУРА И ОБЕМ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертационния труд носи заглавието: " ТРАФИКЪТ НА ХОРА СПОРЕД ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ,,,

Дисертацията се състои от въведение, две глави,всяка с по два параграфа, заключение с предложения, както и списък с използваната литература.

Общият обем на труда е 252 страници, които включват: основен текст и 49 таблици. Литературата се намира на 19 страници и се състои от 273 научни статии, студии и монографии. Направени са определени заключения и са дадени съответни предложения, като научни и практически приноси, включително и за законодателни изменения и допълнения, чиито общ брой е около 30. Направени са и 87 бележки под линия.

2. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ГЛАВА ПЪРВА: ТРАФИКЪТ НА ХОРА – СЪВРЕМЕННА МЕЖДУНАРОДНА ОБЩЕСТВЕНООПАСНА ДЕЙНОСТ

Глава първа се състои два параграфа

§ 1. Организирана престъпност и трафик на хора

Първият параграф е подразделен на 2 части, означени с римски числа . Първата част “Организирана престъпност” се състои от 5 точки, всяка отделно озаглавена, а втората “Трафикът на хора – исторически, социално-политически и икономически фактори” съдържа две точки, всяка също с отделно заглавие.

§ 2. Материалноправна уредба на трафика на хора според законодателството на Р. България и Р. Македония.

Съдържанието във втория параграф е разположено в шест отделни точки, всяка с отделно заглавие.

Като цяло глава първа е посветена най-напред на явлението организирана престъпност, понятието за нея, нейният обект, обективната и страна и нейните форми, както и на въпроса за организираната престъпност и трафикът на хора в Р.Македония. След това е разгледан трафикът на хора и историческите, социално-политическите и икономическите фактори за явлението. Разработени са и общите положения на правната уредба на трафика на хора в законодателството на Р. България и Р.Македония, целите на престъплението трафик на хора, направено е разграничение на трафика на хора от сродни видове престъпни деяния, обърнато е внимание на жертвата и на извършителя на престъплението.

§ 1. Организирана престъпност и трафик на хора.

Част първа от параграф първи се отнася до организираната престъпност. Точка първа е посветена на развитието на организираната престъпност, на опитите да се определи понятието за организирана престъпност и за дефинициите от различни източници за определение на понятието „организирана престъпност,„. Типичните признаци на организираната престъпност са изразени в синтетизиран вид, акцентирано е върху степента на организираност, основната цел на престъпните обединения и останалите признаци на организираната престъпност. В тази част са дадени най-общите характеристики на транснационалната престъпност и се анализира международната дефиниция от Конвенцията ООН против транснационалната организирана престъпност от 2003 год., която не дава прецизно определение на понятието организирана престъпност, но обяснява същността на организираната престъпна група. В същата Конвенция и в нейните протоколи се посочват и деянията на организираната престъпна група: трафик на хора, превеждане на мигранти, пране на пари, корупция, както и

принуда, стопански престъпления, и търговия с наркотици. Посочени са и документи на Европол, както и документа 12247/94 на Европейския съюз, в които се съдържат елементи на дефиницията на организираната престъпност и са изведени белезите, които са характеристика на организираните престъпни групи.

Точка втора разкрива **обекта** на организираната престъпна дейност и това са определен вид обществени отношения. Посочена е структурата на обществените отношения, която съдържа четири елемента. Обръща се внимание върху страните на отношенията и на техния предмет.

Точка трета се отнася до **обективната страна** на организираната престъпна дейност, като организационната форма в която тя се проявява е престъпното сдружение, на което са посочени и съответните характеристики.

Точка четвърта очертава **формите** на организирана престъпна дейност в три подточки съответно: общи положения, предмета на организираната престъпна дейност и нейния субект. В общите положения са проследени формите на организираната престъпна дейност, които в закона са описани като образуване (организиране), участие, ръководене и финансиране на престъпно сдружение. В предмета на организираната престъпна дейност е възведен предметът на престъплението, т.е. онзи отделен елемент от общественото отношение, обект на посегателството, или материална предпоставка за съществуването на този обект, върху който субектът въздейства пряко и непосредствено и така засяга цялото обществено отношение, Преметът при отделните форми на организирана престъпна дейност е различен в зависимост от конкретните хипотези. Преметът на образуване на престъпно сдружение винаги е физичко лице, елемент на отношението, свързано с възникването на престъпното сдружение. Броят на лицата в него зависи от конкретните фактически действия, които предприема субектът. Последният може да бъде само наказателноотговорно физическо лице, при което субектът на образуване на престъпното сдружение може да бъде и негов член, а може да бъде и външно лице.

Точка пета е посветена на **организираната престъпност и трафика на хора в Република Македония**. Изведени са основните човешки права, които се квалифицират в три групи: право на живот, право на свобода, и право на сигурност, а трафикът на хора засяга тъкмо тези три групи основни човешки права.

По-нататак е уточнено, че в македонската теория и практика не съществува единно становище за самия термин, с който се определя това явление. Защото, ако се пренебрегне ненаучната терминология, за неговото обозначаване еднакво се използват синонимите трафик на хора и търговия с човешки същества/хора/. Разбира се, може да се използват и двете названия, но по-точно е да се каже „търговия с човешки същества /хора/“, тъй като този термин, е общоприет в световната научна и професионална общност. Терминът "Trafficking in human beings,, по подразбиране се използва в почти всички международни документи, свързани с тази проблематика.

Самият трафик условно бива подразделян на вътрешен и външен. Вътрешен трафик е този, който се извършва в границите на страната, на нейната територия. Жертвите биват набирани от икономически по-изостанали райони и транспортирани към по-развитите части на страната. От своя страна, международният трафик се осъществява чрез превеждане на жертвите през държавната граница и експлоатирането

им в друга страна. Във връзка с това се говори за: страни на произход; страни на транзит и; страни на крайна дестинация по отношение жертвите на трафика на хора.

Част втора на параграф първи има заглавие “трафикът на хора - исторически, социално-политически и икономически фактори”. В нея се съдържат две точки. В първата са посочени и анализирани причините за трафика на хора в Югоизточна Европа. Балканите са референтен случай на трафик на хора и причините за това са военните конфликти в бивша Югославия и прехода на държавите към нов тип развитие. А като фактори които са идентифицирани като като най-благоприятстващи трафика на хора са: преходът към свободна пазарна икономика; отварянето на границите; състоянието на развит черен пазар; войните в бивша Югославия.

По-нататък е направено съотношение (прилики, разлики и взаимодействие) между трафика на хора и миграцията и се сочи, че хората, които са предмет на търговия, са заблудени или принудени да се преместят другаде, а емигрантите (дори и местните работници) обикновено не са заблудени или принудени да напуснат мястото си на живот. Но понякога може да е трудно да се постави линия между двете концепции, тъй като между тях има сиви зони, които замъгляват тяхното разделение и обособяване. Защото и за трафика на хора и за миграцията са еднакви миграционните пространства; двете означават промяна на мястото на живеене, но с много други ефекти, тъй-като хората, които са обект на трафик са в подчинено положение; трафикът на хора е явление, което пречатства развитието на индивида, а миграцията е процес, който го поощрява; трафикът на хора е антисоциален, морално унизителен и физически вреден, докато за миграцията това не се отнася.

Очевидно е, че поставянето на ясно разграничение между миграцията, контрабандата /превеждането/ и трафика на хора, на практика е изключително сложно и често невъзможно начинание. И това е така, понеже трите явления се преплитат и са част от движението на населението - и идейно и функционално. Трите явления могат еднакво да се впишат като част от един динамичен сценарий във връзка с трансграничното движение на населението.

Точка втора от параграф втори разглежда теоретичната рамка за анализа на трафика на хора. В нея се обръща внимание върху икономическата перспектива, която счита трафика на хора като вид икономическа дейност, вид бизнес, в който участниците се стремят да извлекат печалба, и правната перспектива е да класифицира трафика на хора като вид престъпна дейност. Така търговията с хора се разбира като нарушение на правните разпоредби на държавата и на отделните човешки права.

§ 2. Материалноправна уредба на трафика на хора според законодателството на Р.България и Р.Македония.

В първата точка се обръща внимание върху **общите положения на правната уредба на трафика на хора в законодателството на двете държави**. Наблюдава се определено сходство, защото и двете държави са приели съответните Конвенции и другите международни актове и произтичащите от тях задължения във връзка с предотвратяването и криминализацията на трафика.

Втората точка дава **цялостен анализ на престъпленията от групата на трафика на хора според законодателството на Р.Македония**. Тук се посочват всички

правни актове от националното законодатство, които се отнасят до престъплението трафик на хора. В частност се уточнява, че за първи път престъплението трафик на хора е включено в македонския НК със Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, като част от член 418 през 2002 г.. Същият чл. 418, с измененията и допълненията на НК, публикувани в Служебен вестник на РМ, бр.19/04, е променен в насока на по-подробно нормиране на престъплението, увеличаване броя на съставите и тежестта на предвидените наказания и др.

През 2008 г. Република Македония прие Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, публикуван в Служебен вестник на Европейския съюз бр.7/2008, където са направени допълнителни промени в правната уредба на престъплението. С тези промени в закона, за субекта на престъплението, т.е. за използващия трафикираната жертва, от субективна страна вече се изисква "да е знаел или да е бил длъжен да знае", че лицето е жертва на трафик на хора.

Освен това беше въведена нова норма, с която се предвиди, че опитът за извършване на престъплението трафик на хора се наказва като довършено престъпление, а също се постанови, че недвижимите и движимите вещи, които са били използвани при извършване на престъплението, се отнемат в полза на държавата.

През 2009 г. беше приет нов Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс / сл. вестник на РМ, бр.114/09/, с който се предвиди повишена отговорност за длъжностно лице, което извършва престъплението при или по повод изпълнение на службата си. В последна сметка може да се обобщи, че сегашните членове чл.418а, чл.418б, чл.418в и 418г са достатъчно пълни и детайлизирани и отговарят напълно на международните актове за борба с трафика на хора.

Следващата точка запознава с **наказателноправната характеристика на трафика на хора според НК на Р. България**. Обхванати са всичките нормативни актове от вътрешното законодателство относими към борбата с трафика на хора и всички актове от международен характер, които са ратифицирани от Р. България. Изтъкнати са също и голямата роля и значение на Тълкувателното решение на ОСНК на ВКС от 2009г. за уеднаквяване и усъвършенстване на съдебната практика.

Определен и описан е обектът на трафика на хора, като комплекс от обществени отношения. Във връзка с това са разкрити и особеностите на обекта през призмата на специалните експлоатационни цели и на специалните начини. По-точно и ясно са разработени целите на основния състав на трафика на хора, особено на чл.159а, ал.1НК и то за използване на жертвата за развратни действия, за принудителен труд, за отнемане на телесни органи и за да бъде тя държана в принудително подчинение.

Разработена е и обективната страна на трафика на хора, където съществуват 4 различни форми на изпълнителното деяние, изразени алтернативно, а именно: набира, транспортира, укрива или приема. Изведени са и проблемите във връзка със съучастието и е направено разграничение от други сродни престъпни състави.

В четвърта точка от параграф втори се интерпретират **целите на престъплението трафик на хора и тяхното наказателноправно значение**. Детайлно са разработени основните цели на престъплението трафик на хора, както и допълнителните му цели.

Петата точка съдържа критериите и конкретните **разграничения** на трафика на хора от сродните му престъпни деяния. Тук разграниченията се налагат по причина, че

престъплението трафик на хора **рядко** се осъществява самостоятелно, без да бъде непосредствено предшествано, съпроведено или последвано от други видове престъпни прояви, с които се образува съвкупност.

Последната точка шеста на този параграф е озаглавена „**Елементи на трафика на хора. Жертва и извършител на престъплението**“. В нея са очертани взаимосвързаните елементи на престъплението трафик на хора и детайлно са описани жертвите на трафика. По-нататък е отбелязано, че субект на престъплението трафик на хора може да бъде всяко наказателно отговорно лице т.е., че субектът е общ.

ГЛАВА ВТОРА: ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ ТРАФИКА НА ХОРА В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ

Глава втора е съставена от **два** параграфа, от които първият включва 6 озаглавени точки, а вторият параграф съдържа общо 10 точки, като всяка от тях има отделно заглавие. Тази глава е посветена на състоянието и проблемите на съдебната практика при противодействието срещу трафика на хора и тенденциите за подобряване на законовата уредба за противодействие срещу трафика на хора и за подпомагане и грижи спрямо жертвите. Изведени са предметът на изследването, целите и методите на изследването, направен е преглед на състоянието в областта на човешките права в Република Македония и на законовите решения за тяхната защита, в съответствие с Наказателния кодекс и Закона за наказателното производство.

Параграф първи има заглавие: Състояние и проблеми на съдебната практика при противодействието срещу трафика на хора.

Първата точка от параграфа носи заглавие: **Общи положения във връзка с изследването.** В нея става дума за предмета на изследването, за неговите **цели** и за установени **констатации**.

Целите на изследването се заключават в:

- ▀ Идентифициране на проблемите, пред които е изправена съдебната практика при противодействие на явлението трафик на хора, чрез наблюдение върху дейността на основните съдилища в Македония;
- ▀ Получаване на ясна представа за факторите, които влияят върху тези проблеми, чрез провеждане на интервюта с основните участници в процеса и обобщаване на тяхното мнение;
- ▀ През призмата на съдебната практика, да се определи дали законовите разпоредби, чрез които е уредена материята в областта на трафика на хората трябва да претърпят определени промени;
- ▀ Да се определи дали наложените наказания на извършителите на престъпленията са в границите, предвидени в наказателния кодекс;

- ▀ Да се определи дали прокурорите по време на процеса не променят обвинението от такова за престъпление трафик на хора, в обвинение за престъплението посредничество към проституция или трафик на мигранти;
- ▀ Да се определи дали съгласието на жертвата на трафик на хора с цел за експлоатация, предвидени в чл.418а от Наказателния кодекс, се отразява върху отговорността на извършителите и дали съдилищата в такива случаи налагат по-леки наказания;
- ▀ Да се определи дали винаги се приема, че извършителят на престъплението трафик на хора е придобил имотна облага и дали, когато се установи, че е получил незаконна имотна облага, при постановяване на присъдата за престъплението трафик, се налага и мярката конфискация на имуществото;
- ▀ Определяне профила на на жертвата;
- ▀ Установяване дали жертвите и свидетелите са надеждно защитени;
- ▀ Дали има увеличение на броя на обвиняеми и осъдени лица от престъплението участие в организирана на група и дали се дава приоритет на делата за трафик на малолетно лице и контрабанда на мигранти;
- ▀ Да се обърне внимание, дали има обвинени и осъдени юридически лица, за трафик на хора;
- ▀ Да се определи, дали пострадалите са лекувани като жертви на трафик или като част от престъпната верига на трафика;
- ▀ Доколко с предвиждането и налагането на наказанието може да се постигнат специално-превантивната и генерално-превантивната цели на наказанието.

Констатациите които са направени преди да се получат резултатите от интервюта са:

- Законите разпоредби, с които е уредена материята в областта на трафика на хора трябва да претърпят определени промени;
- Наложените наказания на извършителите на престъпленията са в границите, предвидени в Наказателния кодекс;
- Прокурорите по време на процес,а по правило не изменят обвинението за престъпление трафик на хора в такова за склоняване към проституция или трафик на мигранти;
- Съгласието на жертвата на трафик с целите за експлоатация, предвидени в чл.418а от Наказателния кодекс, не засяга отговорността на извършителите, но съдилищата в такива случаи налагат относително по-леки наказания;
- При осъждане за престъплението трафик на хора, ако деецът е получил имотна облага, тя се отнема в полза на държавата;
- Профилът на субекта е мъж, на възраст над 30 години с добро материално състояние, а профила на жертвата е в обратна посока. Тя е обикновено от женски пол, по-често е под 30 години, дори може да е непълнолетна, и произхожда от социално слабо семейство;
- Жертвите и другите свидетели са достатъчно ефективно защитени, а когато са чужденци, се извеждат от страната веднага след като са дали своите показания пред съда;

- Статистиката показва, че има увеличаване броя на обвиняемите и на осъдените лица за участие в организирана престъпна група и надзор върху делата за трафик на малолетно лице и контрабанда на мигранти;

- Също така, няма осъдени юридически лица за престъпления в областта на трафик на хора;

- Потърпевшите се лекуват в качеството на жертви, а не като част от престъпната верига.

Втората точка от параграф първи е озаглавена: **Организация и резултати на изследването.** Изследването на практическите проблеми на трафика на хора в Македония е извършено чрез провеждане на интервю с основните участници в процеса в структурите на съдилищата, държавните прокуратури и органите на вътрешните работи в градовете Скопие, Тетово и Шип. За реализация на интервюто бяха изготвени въпросници със стандартизирано съдържание и съобразени към нуждите за наблюдение на многогодишни и трайни явления. По тези въпросници становища са дали 12 съдии, 8 прокурори, 12 адвокати-защитаващи обвиняеми, 2 адвокати повереници на жертви и 5 лица от МВР, или общият брой на интервюираните е 39 лица.

Резултатите от изследването са приложени в таблици и текстуално. Освен това са анализирани и влезлите в сила присъди за престъпления, свързани с трафика на хора и превеждане на мигранти за периода 2005 - 2008 година. Използвани са и статистически данни от практическото прилагане на законовите разпоредби, които уреждат тази област. По отношение на лицата, които се подвеждат под наказателна отговорност, анализът на присъдите показва, че на 100% делата са водени против физически лица.

В третата точка на този параграф: **Сравнителен преглед на трафика на хора с другите подобни престъпления,** е направен сравнителен анализ между престъплението трафик на хора и склоняването към извършване на проституция по член 191.

Четвърта точка се отнася до **разкриване на извършените престъпления** и се дава информация по повод на разкритите извършени престъпления през 2008 и 2009 год. За целта са изготвени и съответни таблици, от които е видно е, че през 2009 г. намалява броят на приключените дела и осъдените лица за извършени престъпления от областта на трафика на хора и незаконната миграция. Но това състояние, изнесено от Националната комисия за борба срещу търговията с хора и незаконната миграция, не отразява действителното фактическо положение в основните съдилища на Република Македония. Наистина е налице тенденция на намаляване на броя на наказателните дела и на обвиняемите лица, но не и на броя на образуваните досъдебни наказателни производства и на броя на привлечените към наказателна отговорност лица.

Отбелязва се, че въз основа на писмената комуникация със съдилищата от една страна, и извършените проучване и анализ на влезлите в сила присъди, в периода между септември 2009 и март 2010 г., са окончателно завършили само две дела за търговия с хора - по член 418а, 15 дела за нелегален трафик на мигранти по член 418б и участие в организиран престъпна група за извършване на престъпленията трафик на хора, търговията с малолетно лице и нелегален трафик на мигранти.

През 2009 г. пред основните съдилища в Република Македония, не е образувано нито едно дело по чл. 418г - търговия с малолетно лице, докато по член 191НК, са водени 3 броя дела, по 1 в основен съд Тетово, основен съд Скопие и основен съд Прилеп. Самите престъпления са били извършени, едното в интервала от 2001 г. до

2003 г., другото през 2008 г., а третото - през 2009 година.

Петата точка от параграфа носи заглавие: **Статистически профил на извършителите.** В нея е направен съответния анализ за периода от месец март 2009 год. до месец март 2010 год. Според националното преставителство на делата за престъпления по чл. 418а МНК се оказва, че тримата обвиняеми са македонски граждани с албанска етническа принадлежност. По делата обаче, за нелегален трафик на мигранти, организиран под формата на трафик на хора, има голямо разнообразие на субектите според тяхната национална принадлежност.

Обвиняемите лица, за които има данни за степента на образование, са 28 и имат следните образователни квалификации: Двама души, обвинени за търговия с хора са със средно и висше образование. От останалите 26 души, обвинени за нелегален трафик на мигранти и участие в организиране на група 9 са с основно, а 14 са завършили средно образование. Последните трима, обвинени за склоняване към извършване на проституция имат основно образование.

Изследването показва също, че в изпълнението на престъпленията нелегален трафик на мигранти, участие в организирана престъпна група за извършване на трафик на хора, търговия с малолетно лице и нелегален трафик на мигранти, най-често участват безработни лица. Но никак не е маловажен фактът, че са регистрирани два случая на участие на служители от Министерството на вътрешните работи, което подкрепя тезата за утежняване на отговорността за такива субекти. Това би довело до намаляване на риска, при осъществяване на тези престъпления да участват лица, които имат служебна и професионална функция да противодействат на престъпността, в това число и на трафика на хора и подобните му престъпления.

Шестата точка от параграфа е посветена на **процесуалните особености при разглеждане на делата за трафик на хора.** През 2009 г. от наблюдавани повече от 38 съдебни заседания на съдилищата, може да се заключи, че условията за нормалното протичане на процедурата, без изключение са били добри. Формалните изисквания, предвидени в член 329 от Закона за наказателно производство, при започване на всички заседания са били изпълнени изцяло. Във всички заседания обвиняемите са били запознати с правото им да се защитават чрез мълчание, но това право изключително рядко се е използвало.

Разискван е и въпросът за специалните разузнавателни средства, които са използвани за осигуряване на доказателства и това са: поставяне на камери в помещения или превозни средства за създаване на условия за проследяване на комуникациите; тайно наблюдение, мониторинг и визуално-звук запис на лица и обекти с технически средства; привидно (симулирано) изкупуване на предмети, както и привидно (симулирано) даване на подкупи и привидно (симулирано) получаване на подкуп; контролирана доставка и транспорт на лица и обекти; използване на лица за проследяване и събиране на информация и данни и; регистриране (симулирано) на юридически лица или използване на съществуващи юридически лица с цел събиране на данни.

Също така приведени са и данните за продължителността на задържането на обвиняемите лица за периода от 2005-2010 год. и за периода от началото на 2009 г. до март 2010. От 53 обвиняеми лица, на 31 е била определена мярката задържане под стража, което съставлява 58,5%.. През 2009 г. обаче, се установява, че времето,

прекарано от обвиняемите в ареста е значително по-продължително, в сравнение с предходните години. От данните за продължителността на мярката задържане, наложена на 27 обвиняеми лица, на 2 тя е до 30 дни, на 1 обвиняем е определен арест от 72 дни, на 1 обвиняем - 90 дни, а 23 обвиняеми са задържани в ареста за повече от 180 дни.

От друга страна на 10 обвиняеми лица мярката задържане под стража е била заменена с домашен арест, а на един обвиняем е наложена мярка домашен арест, като единствена мярка за осигуряване на неговото неотклонение /присъствие/. Задържането на обвиняем за осигуряването му за съдебно заседание е използвано два пъти. Без съмнение продължителността на процедурата е важен въпрос за справедлив процес.

Данни за тежестта на наложените от съда наказания са получени и в трите дела, които през 2009 г. са водени пред основните съдилища в Република Македония за склоняване към проституция, на двама от подсъдимите са наложени наказания от 6 и 8 месеца лишаване от свобода, а спрямо едно лице е постановена оправдателна присъда, поради липса на доказателства. Общо 3 лица са привлечени под отговорност в съответствие с член 418б, ал. 4 МНК, за трафик на малолетни лица и са наказани с лишаване от свобода от по 4 години, въпреки че законът предвижда минимално наказание от 8 години. Към всички 3 осъдени лица е приложен институтът за смекчаване на наказанието.

Съгласно член 418б, ал. 6 от НК на Република Македония, вещи и транспортни средства, използвани за извършване на престъплението се отнемат в полза на държавата. Въз основа на този член, от лицата, които са осъдени за трафик на мигранти са иззети: 3 комби автомобили, 20 леки моторни превозни средства, 5 мобилни телефони, един лаптоп и парични средства.

По отношение на участието в организирана престъпна група за извършване на трафик на хора, търговия с малолетно лице и нелегален трафик на имигранти, 418в, данните са следните: От осъдените 6 лица в съответствие с член 418в, ал. 1, само на едно лице е наложено наказание лишаване от свобода в рамките на законово предвиденото, а при определяне на наказанието на останалите 5 осъдени лица се е слязло под законовия минимум. На всички осъдени 11 лица по ал. 2 на същия член, е наложено наказание лишаване от свобода в законовите рамки, т.е. най-малко 1 година лишаване от свобода.

Параграф втори от глава втора има заглавие: Тенденции за подобряване на законовата уредба и практиката за противодействие срещу трафика на хора и подпомагане и грижи спрямо жертвите.

В изложението на този параграф е направен анализ на съдържанието на някои нови законови разпоредби, както и на някои вече съществуващи законодателни решения в Наказателния кодекс и в Закона за наказателно производство. Изследването на наблюдаваните дела е за извършени престъпления, които са в процес на първоинстанционно разглеждане пред основните съдилища в Македония.

От общо 75 наблюдавани дела, 23 се отнасят до трафик на хора (чл. 418а и 418 г. от НК), 23 са за склоняване към проституция, както и 29 са за превеждане на мигранти (чл.418б и 418в от НК). Във връзка с това беше проведено интервю с 41 професионалисти от различните институции, т.е. с представители на съдебната власт, прокуратурата и Министерството на вътрешните работи, както и с адвокати, защитници на обвиняемите лица и с такива, които са пълномощници на пострадалите жертви.

Избраните въпроси са обсъдени с експерти, пряко или косвено участващи в процеса пред съда, във връзка с делата в областта на трафика на хора.

Първата точка от параграф втори е посветена на **проблема за криминализацията на деянията, свързани с получаването на услуги от трафикирани лица**. Въпросът опира до това, дали да се криминализират действията на т.нар. клиенти във връзка с използване на лица, пострадали от престъплението трафик на хора. С промените в Наказателния кодекс през 2002 г., когато за първи път се въведе престъплението трафик на хора, в т. 5 на чл. 418а беше въведена разпоредба за наказване (с лишаване от свобода от 6 месеца до 5 години) на този, който използва или предоставя на друг извършването на сексуални услуги от лице, за което знае, че е било жертва на трафик.

В интервюто, проведено с основните участници в процедурата, внимание се отдели на въпроса дали трябва или не да се наказват клиентите на пострадалите от трафик на хора и какви са причините, поради които не съществува практика да се търси наказателна отговорност на такива лица. Повече съдии бяха единодушни, че те трябва да отговарят, ако са знаели, че става дума за лице - жертва на трафик ("Клиентът може да я спаси от ситуацията, в която се е озовала"). При това, повечето от тях смятат, че наказването на клиентите не трябва да се отнася само за случаите когато има използване на сексуални услуги, но и за всички други форми на експлоатация. Отговорът на въпроса защо в Македония няма осъдени клиенти по дела трафик на хора се дава в две насоки. Първата се свързва с нежеланието на жертвите да идентифицират клиентите, а втората – с отказа да се привличат под отговорност извършителите на деянието, от страна на прокурорите.

Счита се, че тези клиенти, които нямат знание за жертвата, не трябва да отговарят, а другите, „... които са били 4-5 пъти в локалите трябва да отговарят ...“. Интересното е, че същия посочен по-горе анкетиран смята, че момичетата, които са заловени няколко пъти при полицейските акции, също трябва да носят наказателна отговорност.

В Македония все още не е проведено нито едно изследване по отношение на профила на клиента, нито на вида на търсената услуга от жертвата на търговията с хора. Фактът, че в повечето случаи пред съдилищата става дума за трафик с цел сексуална експлоатация, не означава непременно, че въпросите относно другите услуги, свързани например с търсенето на деца за осиновяване с цел злоупотреба, както и с договорните бракове, трябва да се подценяват.

Втората точка от параграф втори носи заглавието: **Юридическото лице – субект на трафик на хора**.

Промените в наказателния закон през 2004 г. предвидиха наказание глоба за юридическо лице /ЮЛ/, ако то е извършител на престъплението трафик на хора. Ако се тръгне от широко разпространеното мнение сред специалистите, че се променя начина на извършване на престъплението, чрез все по-честа употреба на салони за масаж и красота и на агенции за общуване, за вербуване и експлоатация на жертви, тогава изненадващата новина е, че липсва дори и едно осъждане на юридическо лице. За голяма част от съдиите причината за това се заключава в непостъпването на материали от прокуратурата и полицията. Като се има предвид, че няма наказателна молба, т.е. повдигнат обвинителен акт, съдилищата са безсилни като последно брънка във веригата на наказателното производство. Съвсем отделни, теоретично важни и съществени са въпросите за или против наказателната отговорност на юридическите лица, т.е. за или против т. нар. корпоративна наказателна отговорност, които изрично не се разглеждат

въпреки, че липсата на дела за тези лица навежда и на изводи „за“ или „против“ принципното съществуване на този вид отговорност.

Третата точка от този параграф е озаглавена: **Разграничение между престъпленията трафик на хора и склоняване към проституция.** При прегледа на делата се забелязват случаи на изменение на обвинението от такова за престъплението "Незаконен трафик на хора", в обвинение за престъплението „Склоняване към извършване на проституция“. Това дава основание да се постави въпроса за ясното разграничение между тези две престъпления, както от МНК, така и от съдебната практика. В 70% от отговорите на съдиите се прокрадва извода, че тези две престъпления до голяма степен се припокриват и, че има нужда от тяхното ясно нормативно разграничаване. Поради факта на приликите в действията по изпълнение, понякога при квалификацията се стига до смесване или объркване на двете престъпления.

Необходимостта от ясно разграничение се налага и поради не толкова рядката преквалификация към по тежкото престъпление, каквото е трафикът на хора. Най-голямо внимание предизвика алинея 3 от член 191НК. Текстът гласи: „Който заради печалба със сила или сериозна заплаха за използване на сила принуди или с измама склони друго лице към предоставяне на сексуални услуги...“ и неговата прилика с един от съставите на трафика по член 418а НК. Съгласно някои съдии, с отмяната на ал. 3 от член 191 би се преодолял съществуващият проблем. Съгласие с отмяната на ал. 3 от член 191 дава и Коалицията за справедливо правосъдие. Защото на база получени отговори от анкетата: "Създава се объркване и много обвинения в завършена форма се преквалифицират в такива по чл. 191, въпреки че са били по чл. 418а". "... Лесно се различават престъпленията по начина на изпълнение. При 418а има робство (тук не фигурират пари) и това определя нещата, докато при проституцията всичко е заради парите ...". Според тези и други отговорите на съдиите, най-често делото се започва само въз основа на заявление на жертвата. По-късно, тъй като жертвата си променя показанията, се извършва преквалификация, за да не се провали делото. Липсата на веществени доказателства, липсата на версии от полицията и съдия-следователя, липсата на декларации от клиентите на жертвите, са част от посочените причини за провала в запазването на обвинителния акт по същия член по време на процедурата.

В статистиката, получена въз основа на наблюдаваните дела, не е регистриран случай, когато преквалификацията на деянието е била извършена от член 191 в член 418а. От друга страна, в рамките на опита на наказателните съдии, които работят по тези дела, само в един случай е имало повдигнато обвинение за трафик на хора, който съдията е преквалифицирал в склоняване към проституция. С решение на Апелативния съд делото отново е преквалифицирано по член 418а НК.

Четвъртата точка е озаглавена: **Проблеми на съдебната практика във връзка с разбирането за организирана престъпна група.** В нея са отразени проблемите на съдебната практика във връзка с разбирането по този въпрос. Но това, което като цяло може да се заключи от отговорите е, че за преобладаващия брой анкетираните трафикът на хора (преди всичко при нас в Македония) е много по-организирана форма на престъпна дейност от тези форми, които статистиката отразява като участие на трима души в престъпление. Фактът, че в процедурата пред съда се явяват само едно или две лица, най-често се дължи на невъзможността за установяване самоличността на всички лица, които са били част от веригата на трафика.

Необходима е също смяна на концепцията за действие на органите за наказателно преследване и тяхното фокусиране върху цялостната картина на конкретното престъпление, а не само върху някои неговите части, с цел да се установят всички дейности и всички лица, участвали в извършване на престъплението.

Петата точка от параграф втори е озаглавена: **Относно обезщетяването на жертвите и отнемането на имущество от субектите. Статут на жертвата.**

В тази точка се говори за малкият брой произнесените компенсации на нематериалните щети на жертвите на трафик на хора в практиката на основните съдилища, което насочва към извода, че страната ни не може да се похвали с подходящо изградена система за обезщетение.

Съгласно мнението на всички участници в процедурата, по отношение на пречките за предоставяне на обезщетение за нематериални щети на жертвите на трафик, би трябвало да се обърне сериозно внимание. Всички анкетирани са единодушни за необходимостта от създаване на специален фонд и подчертаха, че той би трябвало да обхваща всичките жертви на престъпления, а не само отделни категории от тях.

Ограниченото прилагане на института за отнемане на имущество и имотни облаги в нашата практика като цяло при всички престъпления, и по-специално при делата за трафик на хора, се отразява от данните, получени след почти четиригодишното проучване. От общо 221 обвиняеми лица, т.е. от общо 153 осъдени лица в първостепенната процедура /първоинстанционното производство/, мярката конфискация е била произнесена **само в два случая.**

Шестата точка от параграф втори се отнася до **проблемите на прилагането на специални разузнавателни мерки /средства/.**

Престъпленията, свързани с търговия с хора /трафик/ и превеждане на мигранти се включват в групата престъпления, за които може да се постановят и използват специални разузнавателни мерки /средства/. За съжаление при корупционните престъпления, които най-често са индивидуални или се извършват с насрещни деяния от две лица и за които предвидените наказания са леки, прилагането на мерките е недопустимо, въпреки че тези мерки биха били много по-ефективни. В тази насока е направено предложение за разширяване на рамката по посока на добавяне възможност за използване на мерките и когато не е предвидено наказание от минимум 4 години затвор.

В заключение трябва да се каже, че е необходимо да се положат усилия за осигуряване на по-добри технически условия за практическото прилагане на специалните разузнавателни мерки, както и за осигуряване разширяването и дообучаването на персонала, който е компетентен да ги прилага. Стриктното спазване на законовите разпоредби за прилагане на тези мерки е наложително, за достоверността и законното използване на доказателствата събрани с тях. Необходима е и промяна на разпоредбата на ЗКП, що се отнася до мярката "тайно наблюдение, мониторинг и

визуално-звук запис на лица и обекти с технически средства" за ясно разграничение дали може да се прилага само визуален или само звуков запис или това е възможно и при двата вида заедно.

Седмата точка от параграфа се занимава с **продължителността на наказателната процедура и причините за нейното забавяне.**

В нея се говори за причините за продължителността на наказателното производство и за необезпечаване присъствието на обвиняемия, за липсата на потърпевшата - свидетел в делата за трафик на хора, за липсата на достатъчен брой съдии за тях и др.

Най-често се като фактор за голямата продължителност на производството се сочи вида и характеристиките на престъплението, с оглед на конкретното му извършване. Именно заради това, че често жертви на престъплението по чл.191 НК – склоняване към проституция, са чуждестранни граждани, а тяхното участие в процеса е свързано с процедура, която изисква по-дълго време, тогава не е изненадващо относително дългото разглеждане на тези дела. Посочват се затрудненията за осигуряване на субекта, вида на доказателствата и времето, което е необходимо за да се съберат, призоваването на свидетелите и др. Отделен е проблемът, че защитникът заедно с подсъдимия нерядко се опитват също да забавят хода на процедурата.

Осмата точка носи заглавието: **Значение на конкретните фактически обстоятелства при определяне на наказанието.**

Предмет на разглеждане са въпросите за това, какви обстоятелства може и трябва да доведат до определяне на наказанието извън законово определения минимум, т.е. какви обстоятелства могат да бъдат разглеждани като особено смекчаващи, предвидени в чл. 40 от НК. Също така са посочени и всички обстоятелства, които биха довели до наказание под минимума на законно предвиденото.

Деветата точка е посветена на **жертвите на трафика и тяхното подпомагане от държавата.** В нея се дава информация за това, кои се жертвите на трафик на хора, къде се настаняват, за помощта и подкрепата на жертвите, за правното и моралното им подпомагане, включително и от НПО, за националността на жертвите, за техния статут и др.

Десетата последна точка от параграф втори носи заглавието: **Подобряване на законовата рамка и на наказателното проследване. Ефективна стратегия за борба с трафика на хора.** В нея са споменати законите които представляват правната рамка за борба и противодействие на трафика на хора, усилията за подобряване на тази правна рамка, за да се създадат всички необходими законови предпоставки за повишаване ефикасната борба с това престъпление.

Изрично трябва да бъде споменато, че от общо 45 преписки и дела, които бяха подробно анализирани и обработени по 23 основни въпроси, съдържащи се във

въпросника, са давани отговори на всеки въпрос. След всяка таблица е направен подходящ коментар по въпроса, който е бил поставен на разглеждане.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Трафикът на хора като форма на организирана престъпна дейност до скоро не беше предмет на научни изследвания и законодателни решения. Трафикът на хора с глобализацията на престъпността, се превърна в транснационален феномен от изключително значение за съвременното общество, поради това борбата с трафика е трудна и малко ефективна. В свят, изграден върху императивите на правата на човека, големи обществени групи остават социално невидими, а оттам и безправни.

При такива нарушения в колективната идентичност, законите и правосъдието няма как да дават пълноценен отговор на явлението „Трафик на хора“, което по определение поразява общности, попаднали в затъмнение. Нито законодателят, нито съдебната власт могат да разпознаят с точност явлението, което обществото като цяло не вижда ясно. Поради това ефективното противодействие срещу трафика **започва от усилието обществото да осигури съдържателна равнопоставеност** на своите членове, тъй като в нея се намират алтернативите на престъпната експлоатация.

Трафикът на хора не е просто вид престъпление. Той е вид светоглед и отношение към човека. Той създава и поддържа самостоятелна и цялосна ценностна система, независима от паралелния правен ред. В света на трафика между жертва и извършител, рядко има граница и често има парадоксални съзаклятия, отричащи напълно ценността на човека.

Трафикът е преди всичко психологическа зависимост и неспособност за самоуважение, които увреждат способността на лицето да носи права, задължения и отговорност. В трафика има вина (преживяванията и чувството за нея държи жертвата в експлоатация) и наказание, но няма разбиране за отговорност.

Ефективността на наказателното правосъдие по конкретни случаи на трафик на хора, са определят от способността на конкретния съдебен акт да провокира човешката идентичност на дееца и особено на жертвата. Наказанието преди всичко трябва да създава обективни предпоставки за безусловно, окончателно и трайно прекъсване на връзките на експлоатация и зависимост между тези лица.

Ефективно осъществяването на правосъдието по тежки случаи на трафик, в които жертвата обикновено е приспособена към експлоатацията, среща радикалната негативна реакция на самата жертва. Поради това както обществото, така и самата правосъдна система трябва да изградят диференцирана критичност към посткриминалното и процесуалното поведение на пострадащото лице и да не се влияят, както при осъществяването на правосъдието, така и в оценката си за постановения акт единствено от позицията на трафикирания.

Настоящия дисертационен труд има за цел да проучи всички съдебни решения, които са постановени от съдилищата в Република Македония, които се отнасят за престъпленията в областта на трафика на хора и да даде една пълна картина за всички присъди в периода 2005-2010 г. Чрез проучването на така взетите решения и извършените интервюта с анкетираните съдии, прокурори, адвокати за техните становища и мнения във връзка с трафика на хора, авторът се опита да даде своето мнение и препоръки, как и по какъв начин да се намали извършването на тези

престъпления. Във връзка с това се дадоха отговори на въпросите дали има нужда от промяна на отделни разпоредби на законите, които уреждат материята, дали има нужда от промяна на наказателната политика на съдилищата, за постигане на целта на специалната и генералната превенция спрямо извършителите на престъпленията и спрямо органите на вътрешните работи и другите органи, които отговарят за предотвратяване намаляване и разкриване извършването на тези престъпления.

След проведеното изследване се достигна до следните заключения:

- **Необходими са промени в Наказателния кодекс за престъпленията по чл.191 и чл.418а по отношение на предвидените наказания, които трябва да бъдат увеличени;**
- **Необходими са промени и корекции на Наказателния кодекс в членове 188 и 192, във връзка със съотношението им с член 418г;**
- **Правоохранителните органи не правят достатъчно разлика между престъпленията трафик на хора и контрабанда на мигранти, което е причина прокурорите по време на процедурата да извършват преквалификация на деянието от „трафик на хора“, в „трафик на мигранти,“;**
- **Не са провеждани наказателни производства срещу останалите форми за трафик на хора, като просия, крепостничество, принудителен труд, порнография и принудителен брак;**
- **Не е започната нито една процедура срещу юридически лица, за извършено престъпления в областта на трафика на хора и контрабандата на мигранти;**
- **Наложеният от съда наказания спрямо извършителите на престъпленията в областта на трафика на хора, са доста ниски в сравнение с предвидените наказания и се движат под техния минимум;**
- **Липсва налагане на мярката конфискация на имуществото на извършителите на престъпленията трафик на хора;**
- **Липсва сътрудничеството между органите, отговорни за осъществяване на превантивната функция и за прилагане на ефективна наказателна процедура;**
- **Увеличава се неоснователно продължителността на разследването;**
- **Има тенденция за повишаване на относителния дял на внесените в съдилищата дела;**
- **Има също тенденция за повишаване броя на осъдените лица спрямо броя на обвиняемите.**

Препоръки:

- Необходимо е да се преразгледа наказателната политика на съдилищата и да се препоръча прилагането на още по-ефективни процедури срещу извършителите на престъпленията трафик на хора и превеждане на мигранти, с особен преглед на политиката на наказанията, зачестилите случаи на смекчаване на присъдата и прилагане на условното осъждане;

- Необходимо е да се активизира сътрудничеството между компетентните институции, т.е. между прокуратурата, МВР, съдилищата, да се създаде национален механизъм за насочване и привличане на други компетентни институции. Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, Министерството на труда социалната политика и Министерството на финансите трябва да засилят сътрудничеството си с държавните прокуратури, съдилища, центровете за социална работа и митническата администрация за по-ефективни наказателни и извъннаказателни процедури и за предоставяне на по-качествена помощ на жертвите;

- Необходимо е да се използват всички средства за започване на наказателни дела в областта на трафика на хора и контрабандата на мигранти, тъй-като е очевидно, че има и юридически лица, които са възможни извършители на такива престъпления и е необходимо съответните органи да предприемат енергични мерки за откриване и преследване на съответните юридически лица;

Във връзка с това се очертава остра необходимост от законодателни промени в няколко направления:

- Увеличаване размера на наказанията за престъпленията трафик на хора, склоняване към проституция, разпространение на порнографски материали с участието на деца, като се въведе минимална долна граница;

- Случаите на трафик на хора трябва да се разглеждат като тежки умишлени престъпления, при което при сключване на споразумения и при съкратено съдебно производство, да не се определят наказания под предвидения наказателен минимум, базирайки се на необратимите последствия, които настъпват при жертвата в следствие на експлоатацията, на която е подложена;

- Криминализиране използването на сексуалните услуги от жертва на трафик е абсолютно необходимо, предвид поетите ангажименти, произтичащи от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора.

Необходимо е да се продължи обучението и квалификацията на всички органи и организации, с активното участие на гражданското общество в лицето на неправителственните организации, които имат отношение към проблема за трафика на хора. Квалификацията трябва се осъществява в следните направления:

идентификацията на жертвите, тяхната превенция и реинтеграция, създаването на добри практики при разследването, уеднаквяването на съдебната практика и др..

Провеждането на непрекъснати информационни кампании, с активното участие на всички заинтересовани институции и организации, трябва да е дългосрочна задача и дейност, която да преследва няколко цели:

- ▀ Повишаване нивото на информираност в обществото, за реалната опасност от въвличане на всеки гражданин в трафик на хора в различните му форми;
- ▀ Постигане на обществена нетърпимост и непримиримост към тази уродлива форма на експлоатация на човешки същества;
- ▀ Ясно определяне на мястото и ролята на всяка една институция и организация;
- ▀ Ангажиране на научната мисъл, за провеждане на обстойно изследване на трафика на хора, с цел навлизане в дълбочината на проблема.

3. ПУБЛИКАЦИИ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА.

1. Тоше Благој Панов: Врската помеѓу миграцијата, криумчарењето на мигранти и трговијата со луѓе и нивната разлика, статија од 11 страници.
Објавена на 5-та научно-стручна Конференција „ Студенти у пресрет науци са меѓународним учешчем- Бања Лука –Република Српска ,ноембар 2012.
ISBN 978-99955-710-2-3
2. Тоше Благој Панов: Третман на жртвите од трговијата со луѓе.
Објавена на 5-та научно-стручна Конференција „ Студенти у пресрет науци са меѓународним учешчем- Бања Лука –Република Српска ,стр. 142-ноембар 2012.
ISBN 978-99955-710-2-3
3. Тоше Благој Панов: Трговија со луѓе
Објавена на 6-та научно-стручна Конференција „ Студенти у пресрет науци са меѓународним учешчем- Бања Лука –Република Српска , стр.266-ноембар 2013
ISBN 978-99955-710-9-2
4. Тоше Благој Панов : Трговијата со луѓе со посебен осврт на трговијата со жени во Република Македонија- објавена во Juridical Essays-Scientific and practical law review Editorial office address: 17/9, Zhukovskogo str.Odessa, Ukraine, 65026 , Email: journal@juridical-essays.org.
5. Тоше Благој Панов: Теоретско правна анализа на Кривичните дела Трговијата со луѓе од чл.418-а и Криумчарењето на мигранти од чл.418-б од КЗ на Р.Македонијај – објавена во Juridical Essays-Scientific and practical law review Editorial office address: 17/9, Zhukovskogo str.Odessa, Ukraine, 65026 , Email: journal@juridical-essays.org.

